

Πέτρος Παπακωνσταντίνου
Αραβικός κόσμος
Σε αναζήτηση νέου απελευθερωτικού οράματος
Ένα χρόνο μετά τον πόλεμο στο Ιράκ

Όποιος δεν είναι εξοικειωμένος με την ιστορία, τον πολιτισμό και τη νοοτροπία του αραβικού κόσμου είναι δύσκολο να κατανοήσει πόσο βαθιά είναι η πληγή που άνοιξε στη συλλογική του συνείδηση η επέλαση των Αμερικανών στο Ιράκ, πριν από ένα χρόνο. Όχι τόσο το «Σοκ και Δέος» των αμερικανικών πυραύλων ακριβείας που ισοπέδωναν επί ημέρες τη Βαγδάτη, όσο το θέαμα των τεθωρακισμένων που προήλαιναν ανεμπόδιστα στο κέντρο της πόλης, τρεις εβδομάδες αργότερα. Και, πάνω απ' όλα, το θέαμα των Αμερικανών στρατιωτών που κάλυπταν το πρόσωπο του Σαντάμ Χουσεΐν με την αστερόεσσα, προτού το γκρεμίσουν, στην πλατεία «Παραδείσου», στο κέντρο της ιρακινής πρωτεύουσας.

Η σκηνή αυτή, η μέρα αυτή, αποτυπώθηκαν στην αραβική μνήμη σαν μια δεύτερη «Νάκμπα» (Καταστροφή, όρος που αναφέρεται στην ιστορική ήττα των συνασπισμένων αραβικών κρατών από το νεογέννητο Ισραήλ το 1948) ή σαν ένα δεύτερο 1285, τότε που η μυθική πρωτεύουσα της αραβικής Αυτοκρατορίας των Αββασιδών αλώθηκε από τις βάρβαρες ορδές των Μογγόλων. Ελάχιστη σημασία έχει αν ο Σαντάμ Χουσεΐν ήταν απεχθές ή αμφιλεγόμενο πρόσωπο για τη μεγάλη πλειοψηφία των

Αράβων. Αυτό που μετρούσε, πάνω απ' όλα, είναι ότι ένα ιστορικό αραβικό έθνος, λίκνο ενός από τους αρχαιότερους πολιτισμούς της ανθρωπότητας και οχυρό του αραβικού εθνικισμού-αντιιμπεριαλισμού μετά τη συνθηκολόγηση της Αιγύπτου, με τη συμφωνία του Καμπ Ντέβιντ, έπεφτε στο ζυγό μιας νέας αποικιοκρατίας χωρίς καν την αναμενόμενη αντίσταση που θα έσωζε την τιμή και το μέλλον του κινήματος για εθνική και κοινωνική χειραφέτηση.

Πρόσφατα, ο πρώην υπουργός Οικονομικών του υιού Μπους, Πολ Ο' Νιλ, επί 23 μήνες μέλος του πανίσχυρου Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας των ΗΠΑ, προέβη σε μια άκρως σημαντική αποκάλυψη: δήλωσε ότι ο 43ος πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών είχε αποφασίσει να καταλάβει το Ιράκ ήδη από την πρώτη ημέρα που ανέλαβε τα καθήκοντά του, δηλαδή οκτώ μήνες πριν από την 11η Σεπτεμβρίου του 2001! Μάλιστα ζητούσε επίμονα από τους επιτελείς του να επινοήσουν κάποιο πρόσχημα για να δικαιολογηθεί η προαποφασισμένη εισβολή και είχε στο συρτάρι του αναλυτικά σχέδια για το μετα-Σαντάμ Ιράκ.

Προφανώς η επίθεση εναντίον των Δίδυμων Πύργων και του Πενταγώνου ήταν μόνο το ουρανόπεμπτο (ή όχι και τόσο ουρανόπεμπτο) πρόσχημα για να δρομολογη-

θεί μια υπερεπιθετική περιφερειακή και παγκόσμια στρατηγική που, μεταξύ άλλων, περιελάμβανε: Τη μετατροπή του Ιράκ, δεύτερης χώρας στον κόσμο σε αποθέματα πετρελαίου, σε αδύναμο, ομοσπονδιακού τύπου κράτος-προτεκτοράτο, μοντέλο της νέας αποικιοκρατίας σε όλη τη Μέση Ανατολή. Την εξόντωση της παλαιστινιακής Ιντιφάντα, του πιο ελπιδοφόρου προτύπου χειραφέτησης σε όλο τον αραβικό κόσμο και την ανάδειξη μιας ενδοτικής Παλαιστινιακής Αρχής (υπό τον Μαχμούτ Αμπάς, που διορίστηκε πρωθυπουργός χάρη στις αφόρητες αμερικανικές πιέσεις) που θα δρομολογούσε έναν ταπεινωτικό ιστορικό συμβιβασμό με το Ισραήλ. Και την πυροδότηση ενός «φαινομένου-ντόμινο» που θα οδηγούσε στην ανατροπή των «ατίθασων» καθεστώτων της περιοχής, με πρώτους στόχους τη Συρία και το Ιράν, αργότερα δε και των πιο φιλοαμερικανικών, αλλά ευάλωτων, όπως της Σαουδικής Αραβίας, ενδεχομένως και της Αιγύπτου.

Αυτή η επαγγελθείσα «εξαγωγή της Δημοκρατίας κάτω από τις φτερούγες των βομβαρδιστικών» υποσχόταν, για τον αραβικό κόσμο, την καθήλωσή του στο περιθώριο του παγκόσμιου γίγνεσθαι, τη μετατροπή του σε μια αχανή, πενόμενη ενδοχώρα του Ισραήλ και των Αμερικανών προσστατών του. Αποκαλυπτική για την τραγική και διαρκώς επιδεινούμενη θέση του αραβικού κόσμου ήταν η τελευταία έκθεση του ΟΗΕ για την ανάπτυξη του Τρίτου Κόσμου. Σύμφωνα με αυτήν, οι 21 χώρες-μέλη του Αραβικού Συνδέσμου, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι περισσότερες πετρελαϊκές υπερδυνάμεις του πλανήτη, έχουν αθροιστικό Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα μικρότερο από εκείνο μιας «μεσαίας» ευρωπαϊκής χώρας, της Ισπανίας! Μόνο μία αμερικανική πολυεθνική πετρελαίου, η EXXON,

έχει ετήσιο κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από το ΑΕΠ της χώρας με τα μεγαλύτερα αποθέματα πετρελαίου στον κόσμο, της Σαουδικής Αραβίας!

Ένα χρόνο μετά την κατάληψη της Βαγδάτης, οι εξελίξεις κινούνται σε πολύ διαφορετικές κατευθύνσεις από εκείνες που πρόβλεπαν οι επίδοξοι αρχιτέκτονες της «νέας τάξης πραγμάτων». Οι Αμερικανοί έχουν εγκλωβιστεί σε έναν «πόλεμο μετά τον πόλεμο», που δικαιώνει την πρόβλεψη του γενικού γραμματέα του Αραβικού Συνδέσμου, Αμρ Μούσα, ότι «η πραγματική μάχη θα αρχίσει μετά την άλωση της Βαγδάτης». Την ώρα που γράφονταν αυτές οι γραμμές, οι νεκροί Αμερικανοί στρατιώτες στο Ιράκ είχαν ξεπεράσει τους 530, δηλαδή ήταν περισσότεροι από τους νεκρούς του Ισπανοαμερικανικού πολέμου του 1898, που χάρισε στις Ηνωμένες Πολιτείες την ηγεμονία σε όλο το Δυτικό Ημισφαίριο.

Η ιρακινή αντίσταση δικαιούται το θαυμασμό όλης της πολιτισμένης ανθρωπότητας, καθώς ένας λαός, προδομένος από την ηγεσία του, χωρίς την υποστήριξη καμιάς μεγάλης δύναμης ορθώνεται από την πρώτη στιγμή αντιμέτωπος με τις δύο τελευταίες Αυτοκρατορίες του πλανήτη, την Αμερικανική και τη Βρετανική. Η Αντίσταση όχι μόνο δεν υποχώρησε, αλλά δείχνει να κερδίζει σε μαζικότητα μετά τη σύλληψη του Σαντάμ Χουσεΐν, διαφεύδοντας όσους την περιέγραφαν ως απελπισμένη μάχη οπισθοφυλακών του ανατραπέντος καθεστώτος. Ο διάσημος, προοδευτικός ισλαμολόγος Ταρίκ Αλί αναφέρει ότι στην Αντίσταση συμμετέχει ένας πολύχρωμος «αστερισμός» περίπου 40 οργανώσεων – ριζοσπαστών Μπααθικών, αριστερών Νασερικών, ισλαμιστών Σιιτών και Σουνιτών, Αριστερών, συμπεριλαμβανομένης μερίδας του ΚΚ Ιράκ (το ΚΚΙ-«Κεντρική Επιτροπή» εί-

ναι τύπου «Μανιαδάκη» και συνεργάζεται με τους Αμερικανούς αλλά το ΚΚΙ-«Οργανώσεις Βάσης» έχει βγει στην παρανομία και συμμετέχει στον ένοπλο, εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα).

Η απροσδόκητα ισχυρή ιρακινή αντίσταση έχει αλλάξει το περιφερειακό και διεθνές πολιτικό σκηνικό. Έδωσε πολύτιμη ανάσα στα καθεστώτα της Συρίας και του Ιράν και αναπτέρωσε το ηθικό των Παλαιστινίων, αναζωπυρώνοντας την Ιντιφάντα και οδηγώντας στον εξοστρακισμό του ενδοτικού Μαχμούτ Αμπάς (Αμπού Μάζεν). Ανάγκασε και το Σιιτικό κλήρο του Ιράκ να πάρει αποστάσεις από τους Αμερικανούς και να αξιώσει άμεσες γενικές εκλογές, αντί για διορισμό κυβέρνησης κουϊσίλιγκς. Επέβαλε στον Μπους να χαμηλώσει τη μύτη του, να εκλιπαρεί τον ΟΗΕ και την Ευρωπαϊκή Ένωση να τον βοηθήσουν να ξεφύγει από την κινούμενη άμμο και ροκάνισε την πολιτική υποστήριξή του στο εσωτερικό των ΗΠΑ, προβάλλοντας για πρώτη φορά ως πιθανό (αν και δύσκολο) το ενδεχόμενο ήττας του στις προεδρικές εκλογές του προσεχούς Νοεμβρίου.

Ασφαλώς, η κατ' αρχήν ελπιδοφόρα ανάπτυξη της αραβικής αντίστασης στη νέα αποικιοκρατία (πρώτα απ' όλα στο Ιράκ και την Παλαιστίνη, αλλά και στον Λίβανο και, πιο υπόγεια, σε σειρά αραβικών κρατών) είναι μια αντιφατική, επίπονη διαδικασία. Δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητο το γεγονός ότι το ειδικό βάρος της Αριστεράς έχει περιοριστεί σοβαρά, ακόμη και σε κινήματα όπου παραδοσιακά ήταν πολύ σημαντικό, όπως το παλαιστινιακό και το λιβανέζικο, προς όφελος των διαφόρων ισλαμικών ρευμάτων, που κερδίζουν διαρκώς έδαφος και διεκδικούν ανοιχτά την ηγεμονία. Η ίδια η «Σταυροφορία» του μετώπου Μπους-Σαρόν και η στρατηγική τους για

συστηματική υπονόμευση των κοσμικών, αριστερόστροφων ρευμάτων και καθεστώτων διευκολύνει εξ αντικειμένου αυτή την εξέλιξη.

Ωστόσο θα πρέπει κανείς να αντικρύσει το φαινόμενο του πολιτικού Ισλάμ με ρεαλισμό και χωρίς τους παραμορφωτικούς φακούς της δυτικής, ιμπεριαλιστικής προπαγάνδας. Εν πρώτοις, η βασική διαχωριστική γραμμή του σήμερα, όπως τίθεται από την ίδια την πραγματικότητα και όπως τη συνειδητοποιούν οι ίδιοι οι Άραβες, δεν είναι μεταξύ αραβικού σοσιαλισμού και ισλαμισμού. Είναι μεταξύ όλων των δυνάμεων που αντιτίθενται στην κατοχή, στην αποικιοκρατία και τον ιμπεριαλισμό και εκείνων που συνεργάζονται μαζί τους. Συχνά αυτή η διαχωριστική γραμμή δεν είναι «κάθετη», μεταξύ των διακριτών πολιτικών ρευμάτων και οργανώσεων, αλλά «οριζόντια», στο εσωτερικό αυτών των οργανώσεων. Επειτα, το «πολιτικό Ισλάμ» στις αραβικές χώρες δεν ταυτίζεται, κατά κανόνα, με σκοταδιστικές, καταπιεστικές μορφές, όπως αυτή που ενσαρκώνει η εξουσία των μουλάδων στο Ιράν και οι Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν. Κινήματα όπως η Χεζμπολάχ στον Λίβανο και η Χαμάς στην Παλαιστίνη εκφράζουν ένα πολύ πιο μετριοπαθές, πολυσυλλεκτικό πολιτικό Ισλάμ, που έχει συγκροτήσει ένα ολόκληρο, παράλληλο «κοινωνικό κράτος», με δίκτυα σχολείων, νοσοκομείων, κοινωνικής αλληλεγγύης, μέσων ενημέρωσης κ.λπ., και έχει σχέσεις συνεργασίας/ανταγωνισμού με τις κοσμικές, αριστερόστροφες οργανώσεις. Σε κάθε περίπτωση, η διασπασμένη και αποδυναμωμένη αραβική Αριστερά δεν μπορεί να δημιουργήσει προϋποθέσεις για τη μελλοντική διεκδίκηση της ηγεμονίας παρά μόνο σε ενιαίο μέτωπο με όλες τις αντιστασιακές δυνάμεις, συμπεριλαμβανομένων και των ισλα-

μικών, πρωτοστατώντας στον αντικατοχικό-αντιμπεριαλιστικό αγώνα και ενισχύοντας, ταυτόχρονα, την ιδεολογική, πολιτιστική της αυτοτέλεια.

Η δημιουργία ενός τέτοιου Ενιαίου Απελευθερωτικού Μετώπου, με ενιαία ηγεσία και στοιχειώδες κοινό πρόγραμμα για την εθνική και κοινωνική χειραφέτηση, αποτελεί εκ των ων ουκ άνευ προϋπόθεση για μια νικηφόρα πορεία τόσο της ιρακινής αντίστασης όσο και της παλαιστινιακής

Ιντιφάντα. Από την έκβαση αυτής της προσπάθειας θα εξαρτηθεί το πόσο γρήγορα ο αραβικός κόσμος, ύστερα από τις διαψεύσεις του παραδοσιακού αραβικού εθνικισμού (νασερισμός-μπααθισμός) και τα αδιέξοδα του ισλαμικού φονταμενταλισμού, θα μπορέσει να επινοήσει ένα νέο απελευθερωτικό όραμα και πρόγραμμα, ώστε να ανοίξει ο δρόμος για την τόσο καθυστερημένη, αλλά και τόσο αναγκαία, αραβική Αναγέννηση.